R. van Lier

In memoriam Claudius Henricus de Goeje (1879-1955). (Met portret)

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 111 (1955), no: 4, Leiden, 321-324

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

IN MEMORIAM
CLAUDIUS HENRICUS DE GOEJE
(1879—1955)

De Goeje is zijn wetenschappelijke activiteit, die zich — met onderbrekingen — over een groot aantal jaren zou uitstrekken, in de binnenlanden van Suriname begonnen. Hij was als zoon van de bekende Leidse oriëntalist M. de Goeje in een wetenschappelijk milieu geboren. In zijn jonge jaren voelde hij zich echter weinig tot studie aangetrokken en reeds op veertienjarige leeftijd kwam hij via een vergelijkend examen als adelborst bij de Koninklijke Marine.

Dit was het begin van een eervolle carrière. Van 1897—1909 was hij zeeofficier; daarna was hij werkzaam bij de Dienst van Scheepvaart te Batavia, welke hij in 1924 als dienstchef heeft verlaten. Hij was ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw, officier in de orde van Oranje Nassau en ontving de gouden M. A. de Ruytermedaille.

Sedert 1924 heeft de Goeje zich ononderbroken aan de Amerikanistiek gewijd. Zijn loopbaan bij de Marine heeft hem met dit studieveld in aanraking gebracht. Bij het begin van de 20ste eeuw moest ondanks enkele wetenschappelijke onderzoekstochten en de belangrijke werkzaamheid van de gouvernementslandmeter W. L. Loth, ongeveer 90 % van Suriname als onbekend worden aangemerkt. Door het onvermoeide streven van een drietal verenigingen, waarvan het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap de voornaamste is, is het land van het jaar 1901 af door een achttal expedities verkend en in kaart gebracht. Expedities, die met grote inspanning en doorzettingsvermogen tot stand zijn gekomen en onder meer het offer van het leven van Eilerts de Haan hebben gevraagd.

De Goeje, die als luitenant-ter-zee in Indonesië bij de hydrografie had gediend en deskundig was in het vervaardigen van kaarten, werd door de Marine ter beschikking gesteld van de lichamen, die het wetenschappelijk onderzoek van Suriname hadden aangevat. Als tweede topograaf nam hij aan de derde uit de reeks expedities naar het binnenland van Suriname deel (de Gonini-expeditie, Juli 1903—Jaunari 1904),

onder leiding van A. Franssen Herderschee. Aan de daarop volgende expeditie (Juli—December 1904) naar de Tapanahony, die opnieuw onder de leiding van Franssen Herderschee stond, nam de Goeje eveneens deel. In 1907 trad hij tenslotte zelf als expeditie-leider op bij de Toemoekhoemak-expeditie (Juli—December 1907). Deze expeditie bereikt dan voor het eerst de Zuidgrens van Suriname. De Toemoekhoemak-expeditie is echter de Goeje's afscheid van het Surinaamse binnenland niet geweest; in 1937 voegt de dan zeven-en-vijftigjarige zich bij een expeditie van de commissie die onder vice-admiraal b.d. C. C. Käyser, met de grensafbakening van Brazilië en Suriname is belast.

Na dertig jaren keert hij terug naar het gebied waar hij als jongeman zijn eerste hechte contact met de Indianen heeft gelegd en blijkt er een legendarische figuur te zijn geworden. Het is op deze laatste tocht dat hij de infectie opdoet, die zijn gezondheid met ernstige gevolgen heeft aangetast. De de Goeje-top in het Surinaamse binnenland is tot blijvende herinnering aan zijn prestaties bij de ontdekking van dit deel van Guyana naar hem genoemd.

Uit het verslag van de Gonini-expeditie blijkt reeds de grote belangstelling van de Goeje voor taal- en gebruiken der Indianen, met wie hij in aanraking kwam. Uit dit zelfde verslag blijkt ook dat hij toen reeds in staat was een gebroken gesprek met de „Roecoejana's" (Oajana's) te voeren. Maar de grote taalkundige en ethnografische winsten werden tijdens de Tapanahony- en Toemoekhoemak-expedities behaald.

Tijdens de Tapanahony-expeditie brengt hij een rijke collectie ethnographica bijeen, die zich in het Rijksmuseum voor Volkenkunde te Leiden bevindt, en stelt hij uitgebreide woordenlijsten samen van de talen der Oajana's en Trio's.

Gedurende de Toemoekhoemak-expeditie vult hij zijn kennis van taal- en volkenkunde dezer Indianen verder aan. De wetenschappelijke verwerking van dit materiaal geschiedt in een drietal publicaties. In het *Internationales Archiv für Ethnographie* verschijnen in 1906 en 1910 zijn „bijdragen tot de volkenkunde van Suriname"; de *Verhandelingen van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen* brengen in hetzelfde jaar 1910 zijn „Etudes Linguistiques Caraïbes".

Oorspronkelijk heeft de Goeje zijn eigen activiteit op het terrein der wetenschap slechts als een verzamelen van gegevens ten behoeve van vakmensen gezien. In hoeverre hierbij het milieu waarin hij was opgegroeid een vormende invloed heeft gehad, is niet zonder nadere

gegevens hierover na te gaan. Evenmin kan zonder meer vastgesteld worden wat de invloed der milieufactoren is geweest bij zijn verdere ontwikkeling, die de verzamelaar tot een deskundig wetenschapsbeoefenaar hebben gemaakt. De Goeje heeft zijn weg op het terrein der wetenschap zelf moeten vinden en dat verklaart wellicht de ongelijkheid van de veelzijdige bijdragen van zijn hand, welke zowel op de taal- en volkenkunde als op de geographie en de historie van het Amerikaanse continent betrekking hebben.

Zijn beschrijvende werk wordt gekenmerkt door een grote wetenschappelijke zorgvuldigheid en strengheid. Zijn stijl is helder en precies en legt observaties vast, die het resultaat zijn van een onmiskenbare wetenschappelijke begaafdheid. Zijn publicaties leggen ook getuigenis af van een uitgebreide kennis van de litteratuur en de theoretische opvattingen welke op het terrein van zijn onderzoek betrekking hebben. Het zuiver theoretische werk van de Goeje vertoont echter een speculatieve inslag welke vooral in de tweede phase van zijn wetenschappelijke activiteit aan de dag is getreden. Deze speculatieve kant werd gevoed door een mystieke levenshouding, welke van diepe betekenis voor de mens de Goeje is geweest en als meest positieve resultaat het hem misschien gemakkelijker heeft gemaakt in de geest van de „primitieve volkjes” te treden aan wie hij zoveel van zijn begrip en menselijke sympathie heeft geschonken. Op het zuiver beschrijvende werk, dat het grootste en belangrijkste deel van de Goeje omvat, heeft deze speculatieve gerichtheid echter geen invloed gehad. Het zal voor de kennis van de taal- en volkenkunde van Suriname altijd een van de belangrijkste bronnen van kennis blijven.

Na 1910 wordt de arbeid van de Goeje op het terrein der wetenschap tijdelijk onderbroken. Na zijn terugkeer in 1924 uit Indonesië vat hij deze weer op en dan volgt weer een periode van grote activiteit. In deze tijd breidt hij zijn belangstelling ook uit tot de Arawakken en de negerbevolking van Suriname.

In 1928 publiceert hij een verhandeling over het Arawaksch, later gevolgd door een studie over de medicijnman (de pijai) bij de Arawakken. En het is aan zijn volharding te danken, dat in 1941 de aantekeningen over het geestelijke leven der Aucaner-bosnegers van W. F. van Lier in de Bijdragen verschijnen die het voornaamste document vormen voor de kennis der Surinaamse bosnegers en die zonder de helpende hand van de Goeje wellicht nimmer zouden zijn vastgelegd. De voornaamste arbeid van de Goeje bleef echter ook in deze periode op de Oajana's betrokken. Het jaar 1941 bracht een ethnografische beschrijving van

de Oajana's, de vrucht van de laatste expeditie naar de Litani. Met het tweede deel van de „Etudes Linguistiques Caraïbes" heeft de Goeje zijn voornaamste wetenschappelijke arbeid besloten.

Enkele jaren voor zijn dood deelde hij mij mede, dat hij het geluk gekend had al het materiaal dat hij jarenlang had verzameld te hebben bewerkt en gepubliceerd. Ik herinner mij de dankbaarheid waarmede hij dit mededeelde; een dankbaarheid die voortspoot uit een fonds van menselijke wijsheid en goedheid welke hij primair bezeten heeft.

Erkenning van zijn verdienstelijke langjarige arbeid heeft de Goeje gevonden toen hij in 1946 tot bijzonder hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden werd benoemd om onderwijs te geven in de taal- en volkenkunde van Suriname en Curaçao. De instelling van deze leerstoel na de oorlog was de eerste daad waarmede de Leidse Universiteit van haar hernieuwde belangstelling voor de overzeese rijkdelen blijk gaf. De benoeming van de zes-en-zestigjarige was de bekroning van de studie welke hij drie-en-dertig jaren geleden, in een tijd toen de kennis en belangstelling voor deze gebieden nog gering waren, in de Suri-naamse binnenlanden was begonnen.

De Goeje heeft het ambt daarna nog vier jaren bekleed. Door de gerichtheid van zijn colleges op een zeer beperkt gebied der Amerikanistiek heeft hij onder de studenten slechts weinig gehoor gevonden; het was bovendien van de man die op late leeftijd met moed een nieuwe taak op zich had genomen, niet te verwachten dat hij zijn inzichten opnieuw zou toetsen en beschouwen in het licht van de zich snel ontwikkelende moderne sociale theorie. Zijn optreden is echter de eerste stap geweest in de richting van een vollediger erkennen van de betekenis ook voor Nederland van de Amerikanistiek.

De Goeje is van 1936 af lid geweest van het Koninklijk Instituut van Taal-, Land- en Volkenkunde. Van 1939—1949 is hij met een korte onderbreking bestuurslid geweest. In deze kwaliteiten heeft hij geregeld aan het werk van het Instituut deelgenomen. De belangrijke ethnografische bijdragen die hij in zijn tweede wetenschappelijke periode publiceerde, werden beide in de Bijdragen afgedrukt. Hij was tevens lid en daarna ere-lid van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap.

R. A. J. VAN LIER.